

Cydadwaith iaith

Ydy hi'n ddilys cymharu lefel hyfedredd rhywun dwyieithog mewn iaith benodol gyda lefel siaradwr uniaith brodorol? Fel yr awgrymwyd uchod, mae cydadwaith newidynnau ieithyddol, cymdeithasol a gwleidyddol di-rif sy'n rhan o gyfathrebu a pharthau cymdeithasol, yn cael effaith anochel ar arferion ieithyddol unigolion, fel y ffordd y mae un iaith yn effeithiol ar y llall, sef *ymyrraeth* ac *eilededd*.

Gan gyfeirio at yr hyn a elwir yn *ddadansoddiad cyferbyniol*, hynny yw, cymharu ieithoedd i ddadansoddi'r gwahaniaethu rhyngddynt, mae Baetens Beardsmore (1991:86) yn datgan, nad oes angen cydberthyniad cyson rhwng *gradd* y gwahaniaeth rhwng dwy *system* ieithyddol ac unrhyw ymyrraeth neu wyriad o normau uniaith mewn lleferydd unigolyn dwyieithog. Fodd bynnag, mae Hoffman (1991:94) yn cyfeirio at briodweddau a all nodweddu lleferydd yr unigolion dwyieithog:

“...when listening to bilinguals talking to each other, we can notice certain features which are absent from monolingual speech, such as a ‘foreign accent’, the incorporation (wholesale or in adapted form) of words or expressions from the other language, and sudden switches from one code to another, the latter perhaps occurring more than once within the same utterance.”

Mae'r gwahaniaethau sylfaenol rhwng iaith y siaradwyr uniaith a'r rhan fwyaf o siaradwyr dwyieithog yn cynnwys:

- Ymyrraeth
- Cyfnewid codau
- Cymysgu codau
- Benthycia

Efallai y dylid cynghori'r myfyriwr o'r cychwyn bod rhywfaint o drafodaeth academiaidd, heb sôn am anghytundeb, o ran yr hyn sy'n cyfansoddi rhywfaint o'r derminoleg a ddefnyddir yn y maes astudiaeth ieithyddol hwn ac adlewyrchir hyn yn glir yn nhrefnadaeth Baetens Beardsmore (1991).

Mae Baker (2008) yn datgan nad yw mor syml â hynny i wahaniaethu rhwng cyfnewid codau, cymysgu codau a benthycia iaith gan eu bod yn ffurfio continwwm ac, yn ôl Eastman (1992:1), “efforts to distinguish code-switching, code-mixing and borrowing are doomed.”

Fodd bynnag, er gwaethaf unrhyw anghytundeb academiaidd, mae angen parhau i ymchwilio i ffenomena ieithyddol y gellir gwahaniaethu lleferydd pobl ddwyieithog o leferydd pobl uniaith. O ran cyflwyno'r myfyriwr i derminoleg ychwanegol sy'n berthnasol i'r pwnc hwn, dylem grybwyll fod *ffynhonnell* unrhyw fenthycia sy'n ymddangos yn iaith yr unigolyn dwyieithog yn cael ei gyfeirio ato fel y *ffynhonnell iaith neu'r iaith rodd* a bod yr iaith lle caiff y benthycia ei ymgorffori'n cael ei adnabod fel yr *iaith dderbyngar*.

Ymyrraeth

Mae Baetens Beardsmore (1991:70) yn datgan:

“It can often be seen when examining interference that the greater the points of similarity between two discrete language systems the greater the likelihood of interference.”

Mae Mackey'n (1968:569) rhoi diffiniad syml inni:

“Interference is the use of features belonging to one language while speaking or writing another.”

Yn ôl Romaine (1995:51), “what has been called ‘interference’ is ultimately a product of the bilingual individual's use of more than one language in everyday interaction.”

Mae Weinreich (1953:1) yn diffinio ymyrraeth fel:

“...those instances of deviation from the norms of either language which occur in the speech of bilinguals as a result of their familiarity with more than one language i.e. as a result of language contact.”

Gellir dadlau bod hyn yn debyg i ddiffiniad Mackey (1968), ond mae Jones (1997) yn dehongli'n ddadleuol bod gan y defnydd o'r gair “gwyriad” arwyddocâd negyddol. Mae'r term “ymyrraeth” wedi'i amgylfred fel ffenomenon ieithyddol negyddol yn hanesyddol ac yn parhau felly, gan awgrymu bod problem gyda lleferydd unigolyn dwyieithog (Baker, 2006). Er enghraifft, yn nisgrifiad Oestreicher (1974:9) o ddwyieithrwydd fel ‘complete mastery of two different languages *without interference*’ (gan ychwanegu teip italig), mae'r term yn awgrymu diffyg.

Mae Grosjean (1982: 299) yn cyfeirio at ymyrraeth fel “the *involuntary* influence of one language on the other”, sydd unwaith eto'n awgrymu diffiniad mwy negyddol nag un Weinreich (1953), gan awgrymu'n “anwifoddol (involuntary)” nad oedd yn fwiad i hynny ddigwydd. O gymharu “cyfnewid codau” (gweler isod) ac ymyrraeth, mae Baetens Beardsmore (1991:75) yn awgrymu natur *anwifoddol* yr un olaf gan bwysleisio bod elfen o ystyriaeth ynghlwm â'r un cyn hynny ac yn cynnig enghreifftiau o gyfnewid codau gan “operating as a fairly conscious device.”

“...it would seem that interference is determined by internal linguistic factors, whereas code-switching is determined by extra-linguistic factors. Bilingual speakers with more than one language at their disposal may *choose* to use the whole repertoire of linguistic elements available, where the monoglot might interpret the inclusion of elements extraneous to one of the languages as manifestations of interference.”

Oherwydd cydnabyddir bod ymyrraeth yn norm pan fydd pobl ddwyieithog yn rhyngweithio gyda'i gilydd, a ddylem dderbyn diffiniadau mwy niwtral?

Mae Sharwood-Smith a Kellerman (1986:1) yn awgrymu y dylid defnyddio'r term mwy niwtral 'dylanwad trawsieithyddol' pan fydd un iaith yn dylanwadu ar y llall, lle mae Edwards yn datgan: "Some writers have...opted for the more neutral term *transference* which implies, among other things, a greater element of volition."

Fodd bynnag, wrth wahaniaethau rhwng ymddygiad ieithyddol yr unigolyn dwyieithog a'r unieithydd, mae Baetens Beardsmore (1991:44-46) yn pwysleisio pwysigrwydd *hyfedredd cyfathrebu* a'r angen i ystyried "not only the knowledge possessed by the user of the formal code of a particular language or languages but also the social implications of choice within and across the languages involved." Felly, lle ystyriwyd ymyrraeth yn wreiddiol yn yr ystyr gulaf, fel yr adlewyrchir yn niffiniad Mackey (1968) er enghraifft, mae Baetens Beardsmore (1991:45) yn dadlau:

"...the notion of communicative competence...has widened the scope of enquiry beyond the purely formal linguistic elements to include other features of linguistic behaviour which can possibly distinguish a bilingual from a monoglot. Thus it is doubtful whether every departure from the monoglot norm by the introduction of elements extraneous to given language should be seen as interference."

Mae ehangu'r syniad o ymyrraeth i gynnwys defnydd cymdeithasol iaith ac agweddau ar wahân i'r rhai sy'n *ieithyddol* bur hefyd yn galluogi ymchwiliad dilys o'r hyn y mae Baetens Beardsmore (1996:46) yn ei alw'n *ymyrraeth negyddol*, hynny yw *hepgor* elfennau yn lleferydd yr unigolion dwyieithog ond a *fyddai'n* cael eu cynnwys hefyd yn lleferydd y siaradwr uniaith frodorol. Cynigir osgoi'r *passé simple* yn y Ffrangeg fel enghraifft, y gallwn ychwanegu osgoi ffurfiau byr y berfau yn amser y gorffennol yn y Gymraeg er mwyn ffafrio dewisiadau cwrpasog.

Agweddau ar Ymyrraeth

Er gwaetha'r dadleuon yn *erbyn* trin pob gwriad o normau uniaith fel ymyrraeth yn lleferydd yr unigolyn dwyieithog trwy roi ystyriaeth ddyledus i agweddau mwy strategol ar hyfedredd cyfathrebu'r unigolyn dwyieithog, serch hynny, mae'n bwysig hefyd trafod y nodweddion *ieithyddol* hynny a nodwyd yn hanesyddol gydag ymyrraeth. Daw ymyrraeth o un iaith i'r llall mewn gwahanol ffurfiau:

- Ffonolegol: acen "heb fod yn frodorol"
- Geiriadurol: e.e. enwau, ansoddeiriau
- Gramadegol: e.e. nodweddion cystrawennol
- Rhyddieithol: gwahaniaethu mewn pwyslais a thonyddiaeth rhwng ieithoedd

Ymyrraeth Ffonolegol

Mae Weinreich (1953:24) yn datgan bod ymyrraeth ar ei amlycaf o ran ffonoleg:

"...it requires a relatively high degree of cultural sophistication in both languages for a speaker to afford the structural luxury of maintaining separate suphonic habits in each."

Pan fydd rhywun yn siarad iaith gydag acen dramor, ceir ymyrraeth ar lefel yr ynganu. Er bod ymyrraeth ffonolegol yn digwydd ar amryw lefelau, mae Romaine (1995) yn datgan y credir yn aml mai dyma'r un fwyaf treiddiol. Fodd bynnag, fel y mae Baetens Beardsmore (1991:71) yn nodi, efallai mai ffonoleg yw "the most difficult area of all for the avoidance of interference...though often the child or early bilingual has no problems here."

Gan ymhelaethu ar y pwynt olaf hwn, mae Baetens Beardsmore yn cyfeirio at "standard theory on language acquisition as developed by Lenneberg (1967) which posits a critical age of approximately 11 + for the development of language ability, be it in monoglots or bilinguals." Cyfeirir at hyn gan academyddion eraill (Asher a Garcia, 1982) fel y cyfnod *sensitif* i gaffael system ffonolegol rhydd o ymyrraeth mewn pobl ddwyieithog ifanc. Mae tystiolaeth o arbrofion yn dangos bod plant sy'n cyflawni dwyieithrwydd yn gynnar (hynny yw, cyn oddeutu 11 oed) yn datblygu systemau ffonolegol tebyg i frodorol yn y ddwy iaith, lle mae pobl ddwyieithog hwyr yn methu datblygu systemau ar wahân ar ôl eu llencyndod er gwaetha'u defnydd parhaus o'r ail iaith. Achosir yr ymyrraeth sy'n deillio gan y lefel lai o "blastigedd" yn yr ardal o'r ymennydd sy'n prosesu agweddau ffonolegol ar gaffael iaith, gan achosi seiniau L2 i ymdoddi ag L1. Mae Baetens Beardsmore (1991:71-73) yn cyfeirio at bedwar math o ymyrraeth ffonolegol ar sail gwaith Weinreich:

- gwahaniaethu annigonol
- gorwahaniaethu
- ail-ddehongli
- amnewid sain

ac mae'n darparu adroddiad o bob un y gofynnwyd i'r myfyriwr ymchwilio ymhellach iddynt. Fodd bynnag, gan nad yw'r modiwl hwn yn gwrs ar ieithyddiaeth bur, bydd yr uchod yn ddigonol wrth egluro un agwedd a all wahaniaethu lleferydd rhai pobl ddwyieithog o iaith siaradwyr uniaith.

Gellir dadlau bod ymyrraeth ffonolegol yn codi materion gwleidyddol a chymdeithasol-ddiwyllynnol ehangach yn ogystal â'r rhai sy'n uniongyrchol gysylltiedig ag agweddau ieithyddiaeth bur. O'i roi'n syml, gyda pha norm uniaith y mesurir ymyrraeth ffonolegol? Pa feini prawf a ddefnyddir i wneud cymhariaeth? Gan gofio bod y Saesneg yn iaith fwyfwy fyd-eang, ydy acen Americanaidd neu Awstralaidd yn cyfansoddi ymyrraeth ffonolegol, neu o ran hynny, y rhan fwyaf o acenion a glywir ym Mhrydain?

Fel y mae Chin a Wigglesworth (2007:13) yn nodi yn Narlleniad 1:

"With many languages, the issue of what constitutes native-speakerness has become more complex with increasing globalisation. Many researchers...discuss the difficulties of identifying who native-speakers are with the creation of local identities and increasing diversity."

Ymyrraeth eiriadurol

Mewn perthynas â throsglwyddiad geiriadurol, mae Haugen (1956) yn datgan mai *enwau* yw'r ffurfiau ymyrraeth mwyaf tebygol mewn iaith arall a geiriau gramadegol, swyddogaethol yw'r lleiaf.

Mae pobl ddwyieithog ac unieithog ill dau'n *ymwybodol* o arfer cyffredin y math hwn o newid ieithyddol, yn enwedig os ydyn nhw'n byw mewn gwlad ddwyieithog neu lle mae ieithoedd yn bodoli'n agos at ei gilydd. Gallai'r *ymwybyddiaeth* hon fod yn arbennig o wir am bobl unieithog, oherwydd gan eu bod ond yn gallu siarad un iaith, ni allant ei hymarfer mewn unrhyw drefn reolaidd ond maent yn ymwybodol iawn ohono yn lleferydd y sawl sy'n medru ac maen nhw'n tueddu i'w thrin fel diffyg ieithyddol.

Mae Edwards (2006) yn rhoi enghraifft o siaradwr Ffrangeg ym Mrwsel yn defnyddio'r gair Iseldireg "vogelpik" yn hytrach na "fléchettes" mewn gêm o ddartiau.

Mae enwau ac ansoddeiriau'n fwy tebygol o ymyrryd ar iaith arall yn eu ffurf wreiddiol na berfau ac adferfau e.e. teledu, cyfrifiadur, eirin gwlanog, yn araf, yn dawel. Er enghraifft, pan fydd berfau Saesneg weithiau'n cael eu mabwysiadu gan siaradwyr Cymraeg, caiff y ferf ei haddasu'n forffolegol trwy ychwanegu "-o" at y berfenw e.e. writeo, lle mae'r ffurf gywir yw "ysgrifennu".

Yn aml, gwelir ymyrraeth eiriadurol fwyaf fel arwydd o wendid ieithyddol mewn hyfedredd dwyieithog ac fel effeithiau andwyol dwyieithrwydd. Fodd bynnag, fel y mae Baetens Beardsmore (1991:94) yn crybwyll, nid yw'r fath ymyrraeth o reidrwydd yn adlewyrchu unrhyw *ddominyddiaeth* o un iaith dros y llall oherwydd "it may be accounted for by cultural and technological developments which cannot be handled with ease in the importing language."

Ymyrraeth Ramadegol / Cystrawennol

Weithiau, gall ymyrraeth ramadegol gael ei gweld yn nylanwad *cystrawennol* un iaith ar y llall. Mae Baetens Beardsmore (1991:69) yn datgan "the most obvious case of structural interference is that manifested by word order divergences from monoglot norms, e.g. in Welsh, an emphasis is usually placed at the beginning of a sentence, Therefore, whereas in spoken English one would normally say "He lives in London", Welsh-speakers might sometimes say "In London he lives" based on the Welsh, "Yn Llundain mae e'n byw.").

Enghraifft arall o ymyrraeth ramadegol yw mabwysiadu'r rhagddodiad anghywir o iaith arall i gyd-fynd â berfau e.e. "siarad i rywun" yn lle "siarad â rhywun" oherwydd dylanwad y rhagddodiad Saesneg "to" (i gyfeiriad e.e. to London) = "i" yn y Gymraeg.

Mae Edwards (2006:18) yn cynnig yr enghraifft "Tu prends ton plus haut chiffre" ("Rydych chi'n cymryd eich ffigur uchaf") sy'n adlewyrchu'r arfer cywir yn yr Iseldireg o roi'r ansoddair cyn yr enw ond byddai hyn yn anghywir yn yr achos hwn yn y Ffrangeg. Mae Baetens Beardsmore (1991:70) yn cyfeirio at y duedd mewn pobl ddwyieithog yn y Saesneg a'r Ffrangeg "to neglect the gender agreement of adjectives or past participles in French because of their absence in English."

Arfer mwyfwy cyffredin yn y Gymraeg yw mynegi'r achos genidol yn yr un ffordd â'r Saesneg. Lle gellir mynegi hyn yn aml mewn dwy ffordd yn y Saesneg (e.e. "the

boy's mother" neu "the mother of the boy"), dim ond un ffordd sydd yn y Gymraeg (mam y bachgen). Fodd bynnag, pan fydd ond yr ail ddull yn bodoli yn y Saesneg, mae'n tueddu i effeithio ar y mynegiant yn y Gymraeg e.e. daw "the first month of the year" yn "y mis cyntaf o'r flwyddyn" lle caiff y fannod bendant ei datgan yn anghywir ddwywaith (fel yn y Saesneg) yn lle unwaith.

Ymyrraeth fydryddol

Mae Baetens Beardsmore (1991:73) yn disgrifio'r agwedd hon o ymyrraeth fel "the least well-documented in the literature" gan nodi "the subtle differences in stress and intonation patterns between two languages" i fod "amongst the earliest patterns established in language acquisition and consequently probably most deeply anchored..."

Gellir dadlau bod y ffaith nad yw ymyrraeth o reidrwydd yn adlewyrchu unrhyw "wendid" ieithyddol yn cael ei gadarnhau gan y ffordd y mae Baetens-Beardsmore (1991) yn gwahaniaethu rhwng ymyrraeth a chyfnewid codau h.y. efallai bod ymyrraeth yn sgil ffactorau ieithyddol mewnol lle mae cyfnewid codau yn sgil ffactorau heb fod yn ieithyddol (gweler isod). Mae Hoffman (1991:96) yn esbonio'r gwahaniaeth trwy ddatgan bod ymyrraeth yn bresennol yn lleferydd pobl ddwyieithog wrth siarad â phobl unieithog hefyd, lle mae cyfnewid codau'n amlwg pan fydd pobl ddwyieithog yn siarad â phobl ddwyieithog eraill.

Mewn perthynas â'r cysylltiad rhwng ymyrraeth a *dominyddiaeth* iaith (gweler isod), mae Baetens Beardsmore (1991) yn codi'r mater o ran sut gall *pellter iaith* h.y. y graddau y mae dwy iaith yn gwahaniaethu wrth ei gilydd effeithio ar y swm a'r math o ymyrraeth.

Integreiddio

Mae cymhlethdod pellach yn codi pan fyddwn yn ystyried yr hyn a elwir yn *integreiddio* h.y. pan fydd defnydd cyson o air a fenthycir yn cael ei integreiddio'n derfynol mewn iaith ac yn tybio defnydd cyffredinol.

Mae Baetens Beardsmore (1991:50) yn tynnu sylw at y mater hwn:

"A further problem with the notion of interference is pinning down the stage when an element extraneous to a particular code by monoglot norms but constantly present in bilingual speech has stopped being a question of interference."

Mae Baetens Beardsmore yn diffinio'r term *integreiddio* fel "the *regular use* of material from one language in another in the form of an established loan, particularly when no alternative 'non-foreign' is known or used" ac mae'n cynnig y gair Ffrangeg "blasé", a ddefnyddir yn rheolaidd yn y Saesneg fel enghraifft. Gellir dadlau mai enghraifft arall a ddefnyddir yn y Saesneg yw'r gair Cymraeg "eisteddfod" sef gŵyl gerddorol a diwylliannol. Fodd bynnag, mae hon yn enghraifft lle daw categoreiddio'n anodd oherwydd fe'i defnyddir dim ond i gyfeirio at yr ŵyl a gynhelir yng Nghymru, ac er y caiff ei ddefnyddio'n rheolaidd yng Nghymru ymhlith siaradwyr Saesneg (gan nad oes term arall yn bodoli), efallai nad yw mor rheolaidd y tu allan i Gymru.

Gellir categoraiddio geiriau hefyd i fod yn enghreifftiau o integreiddio yn hytrach nag ymyrraeth pan fyddant wedi newid yn ffonolegol neu'n forffolegol. Mae Jones (1997) yn cyfeirio at Morris-Jones (1988) sy'n dyfynnu *pwdu* yn y Gymraeg (sydd wedi deillio o'r Saesneg "to pout") ac mae Baetens Beardsmore (1991:50) yn cyfeirio at y defnydd o'r gair Ffrangeg "liqueur" ['likœr] a yngenorir [lik'juə] yn y Saesneg. Felly, pan na fydd y fath newid yn digwydd, mae'n parhau'n ymyrraeth. Fodd bynnag, mae Baetens Beardsmore (1991) yn dangos sut mae'r disgrifiad hwn yn parhau'n broblem (tt. 50-51) ac yn nes ymlaen (tt.52-56) mae'n egluro pwysigrwydd cyd-destunoli unrhyw ymchwiliad o ffenomena *ieithyddol* bur (yn y "dicotomi ymyrraeth-integreiddio" fel y'i gelwir) mewn fframwaith cymdeithaseg iaith ehangach, yn enwedig yn achos yr hyn y cyfeirir ato fel cymunedau "dwyieithog preswyl".

Mae Mackey (1976) yn ceisio egluro'r gwahaniaeth rhwng ymyrraeth a'r broses integreiddio trwy osod pob un ar bennau cyferbyniol continwwm ac ar raddfa o 0-100% yn unol â lefel *defnydd* yr iaith dderbyngar, ond gellir dadlau, ei bod yn llwyddo tipyn yn fwy i ddangos pa mor anodd yw hi i wahanu'r ddwy:

0%	100%
ymyrraeth	Integreiddio

Fel y crybwyllwyd yn flaenorol, yn aml mae ymyrraeth ramadegol yn ymddangos yn y defnydd o'r gystrawen anghywir neu'r rhagddodiad anghywir. Fodd bynnag, lle mae hyn yn aml i weld yn arwydd o wendid mewn hyfedredd dwyieithog, yn aml gall rhuglder yn y ddwy iaith achosi ymyrraeth ramadegol i fynd yn *integredig* heb unrhyw ymwybyddiaeth ar ran y siaradwr.

Cyfnewid codau a chymysgu codau

Yn aml, gwahaniaethir rhwng cyfnewid codau a chymysgu codau trwy ddweud bod cyfnewid codau yn disgrifio'r newid o un iaith i'r llall ar lefel brawddeg, lle mae cymysgu codau fel rheol yn dynodi cyfnewid ar lefel gair mewn brawddeg. Mae Gumperz (1982:59) yn diffinio cyfnewid codau fel "the juxtaposition within the same speech exchange of passages of speech belonging to two different grammatical systems or sub-systems."

Mae Baker (2011:107) yn darparu un enghraifft i wahaniaethu rhwng y ddau.

Mae "Leo un magazine" (Rwy'n darllen cylchgrawn) yn cymysgu codau. Mae "Come to the table. Bwyd yn barod." yn cyfnewid codau.

Fodd bynnag, fel y crybwyllwyd yn flaenorol, mae'n aml yn anodd gwahaniaethu rhyngddynt, mae Eastman (1992:1) o'r farn fod "Efforts to distinguish between code-switching, code-mixing and borrowing are doomed."

Yn aml, ystyrir bod cyfnewid codau'n dangos diffyg hyfedredd yn y ddwy iaith. Mae Edwards (2006:19) yn cyfeirio at dermau gwaradwyddus megis Tex-Mex, Franglais a Japlish lle gallwn ychwanegu Wenglish, ond mae Romaine (1995:120) yn credu bod hyn yn "natural and frequent part of bilingual behaviour". Mae Meisel (2004) yn ystyried bod yr arfer o gyfnewid codau ymhlith pobl ddwyieithog yn adlewyrchu lefel uwch o hyfedredd dwyieithog. Yn yr un modd, yn hytrach na bod yn arwydd o ddiffyg ieithyddol, nodwyd hefyd fod cyfnewid codau'n un o fanteision

gwybyddol bod yn ddwyieithog h.y. bod cyfnewid codau'n arwydd o hyblygrwydd meddyliol. Fodd bynnag, mae Neufeld (1974) yn feirniadol o'r safbwynt hwn ac yn nodi bod siaradwyr uniaith hefyd yn newid cyweiriau ieithyddol i ddarparu ar gyfer gwahanol sefyllfaoedd a chyd-destunau.

Mae Baetens Beardsmore (1991:49) yn credu bod "code-switching is not arbitrary but rule governed and depends on factors such as topic, code being used, situation and participants", sef agwedd ar gyfnewid codau a adwaenir fel "sifftio sefyllfaol" sydd wedi hawlio sylw rhai ysgolheigion. Mae Baker (2011) hefyd yn haeru y bydd nifer o ffactorau a newidynnau'n penderfynu ar swm cyfnewid codau mewn sgwrs, fel statws y gwrandäwr (neu ganfyddiad y siaradwr o'r gwrandäwr), beth yw'r pwnc, ac ym mha gyd-destun y cynhelir y sgwrs. At hynny, mae Baker (2011:108) yn ystyried amryw ddibenion cyfnewid codau gan gynnwys:

- pwysleisio pwynt
- newid gair neu ymadrodd hwyrach nad yw person yn ei wybod mewn iaith
- er mwyn mynegi'n rhwydd ac yn effeithlon
- er mwyn atgyfnerthu cais
- ar gyfer ailadrodd er mwyn eglurhau
- i gael ei dderbyn gan grŵp neu i fynegi hunaniaeth grŵp
- dyfynnu rhywun
- ebychu mewn sgwrs
- eithrio rhywun o sgwrs
- croesi ffiniau cymdeithasol ac ethnig
- lleddfu tyntra mewn sgwrs

Mae Weinreich (dyfynnwyd yn Romaine, 1989) yn haeru bod cyfnewid codau'n digwydd o dan ddylanwad lleoliad, pwnc y sgwrs a'r cyd-destun neu'r parthau, lle mae Gumperz (1982) yn credu bod y siaradwr yn fwy cyfrifol am gyfnewid codau na'r parthau eu hunain. Yn ôl Edwards (1994:82):

"...if context determines linguistic choice then, equally, language (or dialect or accent or style) choice can influence the psychological situation."

Fel y mae Hoffman (1991), yn nodi, gall cyfnewid codau adlewyrchu deinamig rhyngpersonol grymus ar wahân i'r hyn sy'n bur ieithyddol (gweler y Theori Addasu Cyfathrebu isod hefyd):

"Code-switching, then, constitutes a habitual and often necessary part of social interaction among bilinguals. Whereas monolinguals have only one linguistic code at their disposal, bilinguals can rely on a four-way choice (the two languages and various forms of mixed and switched codes, since they are able to code-switch in both their languages)." (Hoffman, 1991:116)

Mae Baetens Beardsmore (1991:47) yn ei gwneud hi'n glir nad yw'n ystyried bod *cyfnewid* codau'n adlewyrchiad o ymyrraeth:

"A further problem connected with the delimitation of the concept of interference, even, at the formal level, is that of deciding when the use of elements of one language within the context of another ceases to be interference but represents a switch in language, or *code-switching*."

Fel yr awgrymwyd, gall gwahaniaethu rhwng ymyrraeth a chyfnewid codau fod yn broblem. Esboniad Haugen (1956:40) yw bod cyfnewid codau (yn wahanol i ymyrraeth) yn digwydd pan fydd rhan fawr o un iaith yn cael ei mabwysiadu yng nghwrs defnyddio'r llall. Fodd bynnag, mae Baetens-Beardsmore (1991:447-48) yn llwyddo i ddangos pa mor anodd y gall fod i ddefnyddio'r fath wahaniaeth.

Yn ôl Myers Scotton (1983, 1991), gall cyfnewid codau adlewyrchu tuedd i wneud newid iaith fwriadol neu bwrpasol (e.e. am resymau cymdeithasol, economaidd neu wleidyddol), lle caiff ei alw'n "ddewis iaith nodedig" yn yr achos hwnnw. Lle nad dyna yw'r achos, cyfeirir ato fel "dewis iaith heb ei nodi."

Ystyrir bod hyn yn gyfraniad defnyddiol at y ddadl o ran pwysleisio ffactor sylfaenol, sef, *penderfyniad bwriadol* ar ran yr unigolyn dwyieithog i gyfnewid ieithoedd.

Benthyca

Fel rheol, mae benthyca'n derm a gymhwysir at ddefnydd gair tramor mewn iaith arall e.e. "le weekend" yn Ffrangeg.

Mae Grosjean (1982) yn gwahaniaethu rhwng *cyfnewid codau* a *benthyca* trwy nodi bod benthyca'n golygu pan fydd gair wedi'i addasu'n forffolegol a chyfnewid codau yw pan na fydd. Felly, fel y mae Jones (1997) yn nodi, yn ôl Grosjean (1982) mai "cyfnewid codau" yn golygu cyfnewid cod yng nghanol brawddeg Ffrangeg lle byddai "code-switché" yn golygu benthyca.

Fodd bynnag, mae Appel a Muysken (1987:172), yn tynnu sylw at broblemau diffiniadau wrth geisio gwahaniaethu rhwng *cymysgu codau* a benthyca,

"The classical view is that code-mixing and borrowing can easily be kept apart : with code -mixing the non-native items are not adapted morphologically and phonologically, with borrowing they are."

Mae gennym felly'r un gwahaniaeth o ran diffiniad rhwng:

1. *Cyfnewid* codau a benthyca (Grosjean,1982) a
2. *Chymysgu* codau a benthyca (Appel a Muysken,1987).

Mae hyn o bosibl yn ein hatgoffa ni eto o'r sylw cynnar a wnaed gan Eastman (1992:1): "Efforts to distinguish between code-switching, code-mixing and borrowing are doomed".

Ydy cyfnewid codau, cymysgu codau a benthyca'n digwydd i'r ddau gyfeiriad ac i ba raddau y mae'r ffenomena ieithyddol hyn yn adlewyrchu statws ieithoedd neu ffactorau cymdeithaseg iaith eraill mewn cyd-destun dwyieithog neu ddeuglosgig? Dyma gwestiynau sydd unwaith eto'n gysylltiedig â materion a drafodir yn y modiwl nesaf (ECDA-7011C: Dwyieithrwydd Cymdeithasol) ac yn dangos cyd-gysylltedd newidynnau sy'n amharu ar ymddygiad ieithyddol ar lefel yr unigolyn ac ar lefel gymdeithasol. Fodd bynnag, efallai gallwn gyffredinoli rhywfaint.

Amodau sy'n cyfrannu at addasu (neu fel arall) geiriau yn y broses o'u benthycu o ieithoedd eraill.

Gellir dweud bod yr amodau canlynol yn cyfrannu at addasiad pellach o air a fenthyciwyd:

- Amllder y defnydd
- Pa mor gyflym bydd yn mynd i mewn i'r iaith fabwysiadol ac yn disodli'r gair gwreiddiol boed yn rhannol neu'n gyfan gwbl
- Pa mor gyflym y gellir ei addasu'n ffonolegol neu'n ramadegol i'r iaith fabwysiadol (Hoffman,1991)
- P'un ai y cafodd ei drosglwyddo o iaith statws uchel i iaith statws is ai peidio; dyma'r broses arferol fel rheol yn hytrach na'r gwrthwyneb. Fodd bynnag, ceir eithriadau, fel geiriau sy'n ymwneud â diwylliannau penodol ac nad ydynt yn bodoli mewn diwylliannau mwyafrifol eraill.
- Geiriau sydd yn aml yn dramgwyddus (Baetens-Beardsmore, 1991).